

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 071 – «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою професійного/наукового спрямування
«Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності»
(назва освітньої програми)

на тему: «Обліково-аналітичне забезпечення та аудит розрахунків з дебіторами і кредиторами (на прикладі ТОВ «ОТЛЦ»)»
(назва теми)

Виконавець:

студентка

факультету Центру заочної та вечірньої форми навчання

Толкачова Юлія Геннадіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

Кандидат економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Чернишова Людмила Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сталість економічної сфери без фінансової стійкості суб'єктів господарювання неможлива, оскільки стійкість є підґрунтям їх міцного становища на ринку та конкурентоспроможності. Так, за даними Державної служби статистики України, розмір поточних зобов'язань і забезпечень підприємств за видами економічної діяльності протягом 2017-2020 років був більшим ніж оборотні активи, й лише у 2021 році ця тенденція почала мінятися. Крім того, частка кредиторської заборгованості майже постійно складає більше 50 % від поточних зобов'язань, що свідчить про фінансову залежність (рис. 1).

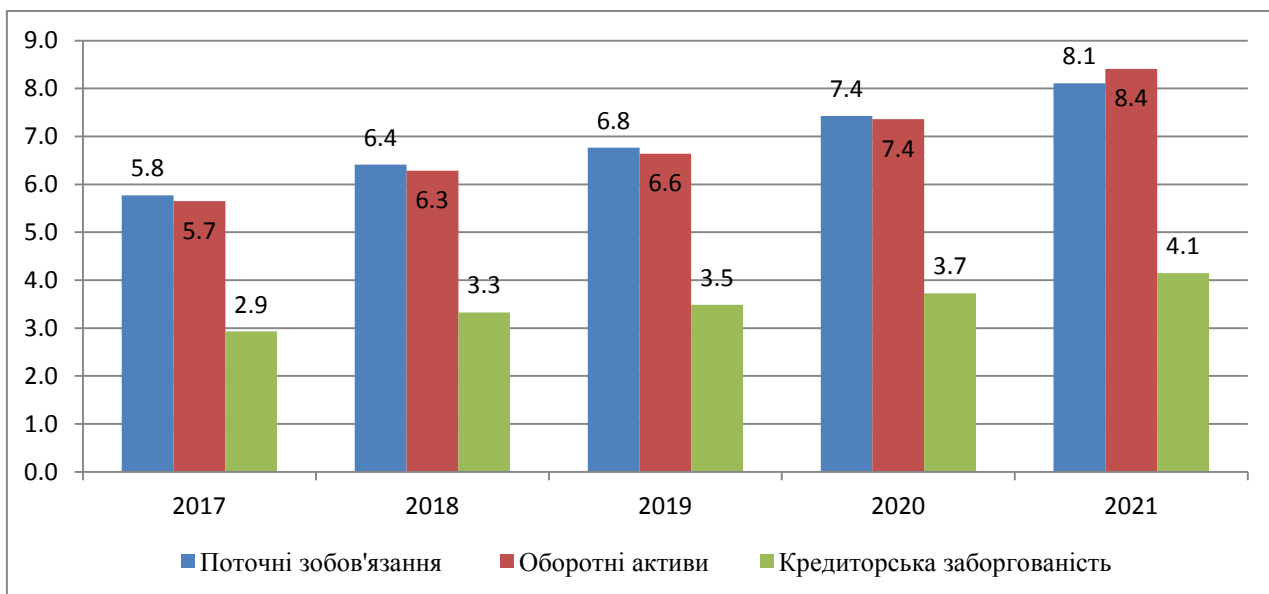

Рис. 1. Динаміка розміру поточних зобов'язань, оборотних активів та кредиторської заборгованості, млрд. грн.
(Джерело: складено за даними Держстату [1])

Наразі, через нестабільну ситуацію в Україні, більша кількість підприємств перебувають у кризовому стані. Однією з найістотнішою проблем сьогодні виступає криза «взаємних неплатежів», що свідчить про велику суму заборгованості між українськими підприємствами. Існує чимало нерозв'язаних питань, пов'язаних з обліком, аудитом та аналізом дебіторської та кредиторської заборгованості. Через те дослідження теорії, методики та практики управління дебіторською та кредиторською заборгованістю в системі бухгалтерському обліку, аналізу та аудиторського контролю залишається актуальними.

Дослідженню проблем в теорії та практиці обліку, аудиту та аналізу розрахунків із дебіторами й кредиторами, присвячено багато наукових праць, зокрема таких вчених і науковців як: Білик М.Д., Бондарчук Н.В., Бушна Ю.А., Волович О.Б., Волянчук С.Ф., Гончарук Р.П., Замота І.О., Здирко Н.Г., Кадацька А.М., Калінеску Т.В., Колісник О.П., Кузіна Р.В., Лоханова Н.О.,

Орлов І.В., Павленко І.В., Петренко Н.І., Сопко В.В., Тесленко Т.І., Томчук О.В., Чорненька О.Б. та інші. Разом з тим, вивчення наукових праць та практика суб'єктів господарської діяльності вказує на те, що залишаються невирішеними та потребують обговорення чимало питань теоретичного і методичного характеру щодо обліку, аналізу та аудиту розрахунків із дебіторами й кредиторами.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження – є система організації обліку, аналізу та аудиторського контролю розрахунків із дебіторами та кредиторами та їх реалізація на практиці ТОВ «ОТЛЦ». Предмет дослідження – це система обліку, аудиту та аналізу зобов'язань на підприємстві.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження організаційно-методичних аспектів обліку розрахунків підприємств з дебіторами та кредиторами, та визначення напрямів удосконалення теоретико-методичних засад обліку, аналізу та аудиторського контролю таких розрахунків.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- надати уявлення про теоретичні аспекти обліку, аналізу та аудиторського контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами через їх визначення, класифікацію, визнання та оцінку;
- розглянути методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську та кредиторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності;
- дослідити порядок документального оформлення господарських операцій з обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- навести загальну економічну характеристику ТОВ «ОТЛЦ»;
- дослідити загальні правила створення та формування в обліку резерву сумнівних боргів;
- проаналізувати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві;
- дослідити організацію внутрішнього аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами;
- застосувати моделі прогнозування та визначення ймовірності банкрутства;
- окреслити напрямки удосконалення на дослідженому підприємстві обліку та аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використано як загальнонаукові методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, абстрагування, конкретизація), так і емпіричні (документування, розрахунково-аналітичні та балансово-звітні прийоми). Окрім того, застосовані методи обробки даних (зведення та групування, порівняння та співставлення) – для обробки масиву інформації щодо розрахунків; методи вибіркового спостереження та логічної аргументації - для вирішення проблемних аспектів розрахунків з контрагентами в обліковій та контрольній сфері; методи

логічного моделювання, системного підходу - для обрахунку резерву сумнівної заборгованості. Під час дослідження використовувалися можливості сучасних програмних продуктів у сфері бухгалтерського обліку.

Інформаційною базою дослідження послужили законодавчі та нормативно-правові акти України, інструктивні та методичні матеріали з обліку, аналізу та контролю розрахунків з дебіторами та кредиторами, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, матеріали наукових конференцій, семінарів, різні наукові публікації з досліджуваної тематики, довідкові та інформаційні видання, внутрішні регламенти досліджуваного підприємства, його первинні документи, облікові реєстри, фінансова та податкова звітність та інші матеріали.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (53 найменувань) та 6 додатків. Загальний обсяг роботи становить 104 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 88 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Законодавчо-нормативні та теоретичні аспекти обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами»** розглянуто нормативну регламентацію розрахунків з дебіторами та кредиторами за вимогами національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, досліджено теоретичні аспекти розрахунків з дебіторами та кредиторами через їх визначення, визнання, класифікацію та оцінку. Розкрито порядок відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про такі розрахунки.

У другому розділі **«Стан організації обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами»** наведена загальна економічна характеристика досліджуваного підприємства, вивчено документальне забезпечення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами в системі управління ТОВ «ОТЛЦ». Досліджено порядок формування в обліку резерву сумнівних боргів - обов'язкового чиннику дотримання принципу обачності в обліковій системі вітчизняних підприємств.

У третьому розділі **«Аналітичне забезпечення дебіторської та кредиторської заборгованості»** проаналізовано стан дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві, розкрито методичні засади аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами; здійснено прогнозування та визначення ймовірності банкрутства. Запропоновано удосконалити облік та аудит таких розрахунків на вітчизняних підприємствах шляхом: проведення постійного контролю співвідношення заборгованостей; створення резерву сумнівних боргів за відповідним порядком; розширення видів оплати дебіторської заборгованості; посилення внутрішнього аудиторського контролю; удосконалення механізму управління заборгованістю.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена актуальній проблемі обліку, аудиту та аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами. Зміна розміру дебіторської та кредиторської заборгованості суттєво впливає на фінансовий стан підприємства і забезпечення правильної організації та побудови обліку, аналізу та аудиту, надає гарантію для підприємства стосовно попередження негативних явищ щодо виникнення простроченої або безнадійної заборгованості.

Під час написання кваліфікаційної роботи поглиблено теоретичні знання по вибраній темі, сформульовано про важливість обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами, проаналізовано нормативну базу, яка регулює бухгалтерський облік розрахунків з дебіторами та кредиторами, визначено фінансові інструменти дебіторської та кредиторської заборгованості та методологічні основи формування у бухгалтерському обліку та розкриття у фінансовій звітності інформації розрахунків з дебіторами та кредиторами, проведено аналіз складу, структури оборотних активів та кредиторської заборгованості у позиковому капіталі, а також співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства, проаналізовано фінансову стійкість підприємства, розраховані моделі ймовірності банкрутства, розкрита методика проведення аудиту, запропоновані шляхи удосконалення обліку та аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами на досліджуваному підприємстві.

За результатами розгляду основних аспектів та проблем в організації обліково-аналітичного забезпечення та аудиту розрахунків з дебіторами і кредиторами визначено такі висновки:

- з'ясовано, що на сьогодні у наукових джерелах, за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку не визначено єдиного системного підходу до класифікації різних видів заборгованості. Розглянувши тлумаченням поняття дебіторської заборгованості було узагальнено та запропоновано таке визначення дебіторської заборгованості як документально визначене юридичне право підприємства отримати грошові кошти, матеріальні цінності, послуги, роботи тощо від контрагента, які ще неоплачені, на визначену дату. Щодо поняття «заборгованість», погодилися з таким її визначенням як це «правовідносини двох чи більше суб'єктів, які є наслідком вчинення певної дії (фінансово-господарської операції) одного суб'єкта (кредитора) до іншого (дебітора) щодо передачі товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт або дії законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами), та надає кредитору право вимоги, а дебітору обов'язок щодо її погашення»;

- високої достовірності інформації, що подається в бухгалтерській звітності, можна досягти, по-перше, завдяки чіткого законодавчого порядку визначення й оцінки дебіторської та кредиторської заборгованостей як об'єкта бухгалтерського обліку, а також, за допомогою достовірного відображення їх у

системі бухгалтерського обліку, відповідно до чинного стандарту бухгалтерського обліку і встановлених критеріїв якості;

- при дослідженні порядку відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності інформації про розрахунки з дебіторами та кредиторами з'ясовано, що для узагальнення інформації про поточну та довгострокову дебіторську заборгованість застосовуються синтетичні рахунки 1 та 3 класу; для зобов'язань – рахунки 5 та 6 класу. Аналітичний облік формується окремо за видами розрахунків за кожним контрагентом; Аналітичний облік розрахунків з різними дебіторами та кредиторами ведеться за кожним контрагентом, за видами заборгованості, термінами її виникнення та погашення.

- для розкриття відображення в обліку розрахунків із дебіторами та кредиторами на практиці розглянута загальна економічна характеристика ТОВ «ОТЛЦ», основними видами діяльності якого у періоді дослідження є інша допоміжна діяльність у сфері транспорту. Згідно з обліковою політикою підприємства бухгалтерський облік на підприємстві є автоматизованим. Результати загального економічного аналізу фінансових показників дали змогу встановити, що фінансовий стан підприємства на кінець звітного періоду характеризується зниженням показників фінансово-господарської діяльності загалом та показників прибутковості зокрема, що дає підстави вважати про віднесення підприємства до перехідного типу: від нестійкого до звичайного типу. За таких умов порушується платоспроможність підприємства, що в свою чергу потребує від керівництва підприємства прийняття рішення щодо відновлення рівноваги між платіжними засобами та платіжними зобов'язаннями за рахунок залучення тимчасово вільних коштів в оборот і збільшення власного оборотного капіталу;

- у процесі дослідження розглянуто документальне забезпечення обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами в системі управління ТОВ «ОТЛЦ», зокрема, розглянуто первинний облік і документування розрахунків з покупцями й замовниками, з підзвітними особами, по довгостроковій дебіторській заборгованості та поточних зобов'язань підприємства за різними видами заборгованості. З'ясовано, що документальне забезпечення таких розрахунків містить значну кількість документів за різною структурою та призначенням. Запропоновано удосконалити зміст та форму облікових документів під потреби підприємства;

- розглянуто порядок за різними методами формування в обліку резерву сумнівних боргів, який є важливим чинником дотримання принципу обачності в бухгалтерському обліку. Як виявилось на досліджуваному підприємстві не формувався резерв сумнівних боргів. Тому підприємству рекомендовано визначати резерв сумнівних боргів відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» за методом застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості, виходячи зі специфіки взаємовідносин з дебіторами, керуючись кількістю дебіторів, наявністю необхідної інформації, управлінською політикою ТОВ «ОТЛЦ»;

за результатами аналізу стану дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві встановлено, що на кінець звітного періоду спостерігається значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 40 528,5 тис. грн здебільшого за рахунок дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської заборгованості може бути наслідком неплатоспроможності покупців, а також свідчити про неефективну кредитну політику підприємства до покупців, або, навпаки, - про збільшення обсягу реалізації.

Враховуючи зазначене, було проведено аналіз фінансової стійкості підприємства та платоспроможності за допомогою відповідних коефіцієнтів, який свідчить про позитивну динаміку. Майже всі коефіцієнти (автономії, фінансової залежності, мобільності, маневреності власного капіталу, забезпеченості запасів власними оборотними коштами, автономії джерел формування запасів) у межах норми або значно її перевищують. Коефіцієнт співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованістю за досліджуваний період зріз удвічі, що вказує на поліпшення фінансової стійкості підприємства в звітному році порівняно з попереднім. Аналіз виявленої тенденції у зміні коефіцієнта співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства підтверджує виявлені раніше тенденції до збільшення його фінансової стійкості.

Отже, фінансовий стан підприємства протягом 2020 – 2021 років, відповідно до проведених розрахунків, можна охарактеризувати як стійкий, забезпеченість власними та залученими фінансовими ресурсами достатньою з позитивною динамікою показників ефективності діяльності.

Результати аналізу показників ліквідності ТОВ «ОТЛЦ» свідчить про те, що підприємство має потенціал погашення зобов'язань за рахунок найбільш ліквідних оборотних засобів: грошових коштів та їх еквівалентів, дебіторської заборгованості, що є загальною передумовою покращення фінансового стану підприємства. Показники чистого оборотного капіталу показують, що підприємство не тільки може погасити свої зобов'язання, але і має резерви для розширення фінансово-господарської діяльності;

- вивчення методичних засад аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами дало змогу розкрити мету, завдання, об'єкти, інформаційні джерела, етапи аудиту, розглянути загальну методику аудиту розрахунків з дебіторами й кредиторами, навести типові порушення обліку таких розрахунків та зауважити, що саме шляхом запровадження внутрішнього аудиту на підприємстві забезпечується значне зменшення фінансових, підприємницьких, податкових ризиків, збільшується довіра до облікової інформації, полегшується залучення інвестицій і налагодження нових контактів, а також підтримується позитивна ділова репутація підприємства;

- за допомогою аналізу моделей для оцінки вірогідності банкрутства нами визначено, що ТОВ «ОТЛЦ» знаходиться в стабільному фінансовому стані, але розраховані за результатами фінансової звітності моделі мають

негативну рису: вони відірвані від діяльності підприємства та аналізують її тільки за останні роки, але визначити тенденції такі моделі можуть;

- за результатами дослідження були виявлені проблемні аспекти обліку, аналізу та аудиту дебіторської та кредиторської заборгованостей та рекомендувати напрямки раціоналізації та удосконалення обліку та аудиту таких розрахунків, а саме: постійний контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей; створення резерву сумнівних боргів за відповідним порядком; посилення внутрішнього аудиту; удосконалення механізму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Вважаємо, що реалізація запропонованих нами рекомендацій дозволить підвищити рівень надійності формування та обробки облікової інформації, вплине на достовірність фінансової та статистичної звітності підприємства та сприятиме більш ефективному управлінню підприємством.

АНОТАЦІЯ

Толкачова Ю. Г. Обліково-аналітичне забезпечення та аудит розрахунків з дебіторами і кредиторами на прикладі ТОВ «ОТЛЦ».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування» за освітньою програмою професійного спрямування «Облік, аудит і оподаткування підприємницької діяльності». – Одеський національний економічний університет. Одеса, 2022.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – процес організації обліку, аналізу та аудиту розрахунків із дебіторами та кредиторами.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти розрахунків з дебіторами та кредиторами через їх визначення, визнання, класифікацію, оцінку за вимогами національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Досліджується порядок відображення інформації про розрахунки з дебіторами та кредиторами в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності.

Вивчається діюча практика документального забезпечення обліку на ТОВ «ОТЛЦ» та порядок формування резерву сумнівних боргів - обов'язкового чиннику дотримання принципу обачності в обліковій системі.

Проаналізовано стан дебіторської та кредиторської заборгованості на досліджуваному підприємстві та розкрито методичні засади аудиту розрахунків з дебіторами та кредиторами.

Запропоновано удосконалити облік та аудит розрахунків із дебіторами й кредиторами на вітчизняних підприємствах шляхом: проведення постійного контролю співвідношення заборгованостей; створення резерву сумнівних боргів за відповідним порядком; розширення видів оплати дебіторської заборгованості; посилення внутрішнього аудиторського контролю; удосконалення механізму управління заборгованістю.

Ключові слова: розрахунки з дебіторами та кредиторами, документування розрахунків, резерв сумнівних боргів, регламентація розрахунків, управління заборгованістю.

ANNOTATION

Tolkachova Yu. D. Accounting and analytical support and audit of settlements with debtors and creditors on the example of LLC "OTLC".

Thesis for a Master degree in specialty 071 «Accounting and Taxation» under the master's program «Accounting, audit and taxation of business activities». – Odessa National Economic University. Odessa, 2022.

Thesis consists of three chapters. Object of study – the process of organizing accounting, analysis and audit of settlements with debtors and creditors.

Diploma thesis deals with theoretical aspects of settlements with debtors and creditors are considered through their definition, recognition, classification, evaluation according to the requirements of national and international accounting standards. The order of display of information on settlements with debtors and creditors in accounting and financial reporting is investigated.

The current practice of document accounting at FINAGRO LLC and the procedure for forming a reserve for doubtful debts - a mandatory factor of compliance with the principle of prudence in the accounting system - are studied.

The state of receivables and payables at the researched enterprise is analyzed and the methodical bases of audit of settlements with debtors and creditors are revealed.

It is proposed to improve the accounting and audit of settlements with debtors and creditors at domestic enterprises by: conducting constant control of the debt ratio; creation of a reserve of doubtful debts in the appropriate order; expansion of types of receivables payment; strengthening internal audit control; improving the debt management mechanism.

Keywords: settlements with debtors and creditors, documentation of settlements, reserve of doubtful debts, regulation of settlements, debt management.